

DOI: 10.31648/pw.6881

KATARZYNA LASKOWSKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6767-3929>

University of Białystok

INSTYTUCJONALNA REAKCJA PAŃSTWA WOBEC PRZESTĘPCZOŚCI W ROSJI

State institutions attitude towards crime in Russia

ABSTRACT: This dissertation examines criminality in Russia. It analyses actual crimes and judicial activities between 2009 and 2018 as well as the dynamics and structure of the committed crimes. In addition, the author introduces figures, structure, main features of the sentenced and imposed penalties. The results indicate that during the studied period, crime decreased in Russia but the penalties became increasingly harsh. Both a statistical analysis of state authorities and criminological literature were used in the research.

KEYWORDS: criminality in Russia, law enforcement authorities, judicial authorities, sentenced person, penalty, penitentiary

Wstęp

Przestępczość w Federacji Rosyjskiej, w szczególności z powodu bliskości geograficznej z Polską i relacji między oboma krajami, stanowi interesujący przedmiot badań. Jest on rzadko podejmowany w polskiej literaturze kryminologicznej, zwłaszcza w aspekcie statystycznym.

W Rosji zjawisko to, podobnie jak na całym świecie, wykazuje znaczną dynamikę. Wymaga więc podejmowania przez państwo szeregu przedsięwzięć prawnoinstytucjonalnych ukierunkowanych na ograniczanie skali i jego następstw. Działania o charakterze prawnym obejmują przede wszystkim tworzenie przepisów prawa karnego i stałe ich dostosowywanie do aktualnych tendencji przestępczości. Obecnie ich podstawę stanowi kodeks karny Federacji Rosyjskiej z 13 czerwca 1996 r. Z kolei działania o charakterze instytucjonalnym obejmują pracę funkcjonariuszy organów państwowych zajmujących się zarówno ściganiem i wykrywaniem przestępstw oraz przeciwdziałaniem im, jak i dokonywaniem wymiaru sprawiedliwości karnej wobec ich sprawców. Odpowiednie uprawnienia w tym zakresie w Rosji posiada policja i sądy.

Celem opracowania jest ukazanie jednego z ww. państwowych sposobów reakcji wobec przestępczości w Rosji, tj. rezultatów działalności organów ścigania

i wymiaru sprawiedliwości. Umożliwi to ukazanie stanu tego zjawiska oraz efektów sądowej praktyki orzeczniczej w tym kraju.

Zastosowaną metodę stanowi analiza danych statystycznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Departamentu Sądowego przy Sądzie Najwyższym Federacji Rosyjskiej oraz analiza literatury. Cezura czasowa obejmuje okres 2009-2018. Na potrzeby analiz postawiono następujące problemy badawcze:

- W jaki sposób kształtuje się praktyka organów ścigania w Rosji w latach 2009-2018?
- W jaki sposób kształtuje się polityka karna organów wymiaru sprawiedliwości w Rosji w latach 2009-2018?

Odpowiednio przyjęto następujące tezy badawcze:

- Praktyka organów ścigania w Rosji wskazuje na spadek przestępczości.
- Polityka karna organów wymiaru sprawiedliwości w Rosji jest surowa.

Należy dokonać wprowadzenia o charakterze historycznym, gdyż analizowany stan przestępczości ukształtowały jej wieloletnie przemiany. W 1992 r. odnotowano 2 760 652 przestępstw, w 1993 r. – 2 799 614, w 1994 r. – 2 632 708, w 1995 r. – 2 755 669, w 1996 r. – 2 625 081, w 1997 r. – 2 397 311, w 1998 r. – 2 581 940, w 1999 r. – 3 001 748, w 2000 r. – 2 952 367, w 2001 r. – 2 968 255, w 2002 r. – 2 526 305, w 2003 r. – 2 756 398, w 2004 r. – 2 893 810, w 2005 r. – 3 554 738, w 2006 r. – 3 855 373, w 2007 r. – 3 582 541, w 2008 r. – 3 209 862 (Gilinskiy 2014, 91; Sostoyanije). Zatem, zjawisko nie ukształtowało stałej tendencji. Częściej wykazywało wzrost (1993, 1995, 1998-2001, 2003-2006), utrzymując się w granicach od ok. 2,5 mln do ok. 3,8 mln przestępstw rocznie. W ostatnich latach analizowanego okresu (2007-2008) odnotowano ich spadek.

W strukturze przestępczości dominowały przestępstwa przeciwko własności. Na drugim miejscu były przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu, porządkowi społecznemu i zdrowiu ludności (1992-1996) oraz przeciwko życiu i zdrowiu (1997-2008). Częsty cel przestępców stanowiło dążenie do osiągnięcia korzyści majątkowych. Był on realizowany przez przemoc i korupcję. Dzięki dochodom uzyskiwanym z przestępstw kryminalnych i narkotykowych rozwinęła się przestępczość ekonomiczna. Zdobyte w ten sposób środki inwestowane były w legalną i nielegalną część gospodarki Rosji. Przestępczość ulegała profesjonalizacji dzięki aktywności zorganizowanych struktur dbających o stałe poszerzanie sfer wpływów.

Taki stan przestępczości był wynikiem transformacji społecznej (zmiany w systemie wartości, wzrost zachowań agresywnych, spadek wartości rodziny, nasilenie konfliktów narodowościowych, wzrost roli mediów w kształtowaniu świadomości), ekonomicznej (nieefektywne reformy gospodarcze, wysoki poziom bezrobocia, rozwarstwienie społeczeństwa, niski status życia części społeczeństwa), politycznej (niestabilność polityczna, walka o władzę, brak zainteresowania problemami społeczeństwa, nieefektywność zwalczania przestępczości) i jej negatywnych następstw w Rosji (Laskowska 2013, 480-497).

1. Rezultaty działalności organów ścigania wobec przestępczości w Rosji w latach 2009-2018 w świetle danych statystycznych

Analizy trzeba rozpocząć od ukazania zagadnień związanych z rejestracją przestępstw w Rosji (zob. tabelę 1). Dane z tabeli 1 wskazują, że w analizowanym okresie liczby zgłoszeń o przestępstwach mieściły się w przedziale od ok. 23 mln do niemalże 31 mln rocznie. Najczęściej wykazywały one wzrost (poza 2017 r.).

Liczby przestępstw zarejestrowanych kształtowały się w granicach od ok. 2 mln do ok. 3 mln rocznie. Najczęściej charakteryzowała je tendencja spadkowa (poza 2015 r.). W porównaniu z 2009 r. odnotowano zmniejszenie jej o ok. 1 mln. W tym miejscu należy zauważyć, że statystyczny spadek przestępczości w latach 2009-2014 i 2016-2018 uwarunkowany był czynnikami o charakterze prawnym, instytucjonalnym i demograficznym. Był następstwem zmian w prawie z 2016 r. dotyczących przestępstw korupcyjnych (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 5) oraz kradzieży (Brazhnikov/Afanasyeva/Kovalenko et al. 2017, 71). Przykładowo wprowadzenie karalności drobnej kradzieży na podstawie kodeksu o administracyjnych naruszeniach prawa spowodowało „wyjęcie” tego czynu ze statystyki przestępczości. Spadek zjawiska wynikał też z trudności w ściganiu sprawców w związku z coraz większą ochroną praw człowieka, ograniczającą uprawnienia organów (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 5). Był następstwem zmian w strukturze sprawców i w przestępczości związanych z dominacją osób młodych (do 25. roku życia), częściej popełniających trudno ujawniane cyberprzestępstwa (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 5-6). Był rezultatem niższej efektywności policji (Avdiyskiy 2013, 61) związanej z instytucjonalną reorganizacją ścigania przestępczości zorganizowanej (Avdiyskiy/Bukalerova 2018, 48). Według niektórych był wynikiem skutecznej profilaktyki prowadzonej przez organy państwowe (Klishkov/Pasynkov/Stebeneva 2015, 163) oraz ich wzmoczonych działań przed mistrzostwami w piłce nożnej w 2018 r. wobec grup przestępczych. Spadek następował w warunkach zmniejszającej się liczby mieszkańców Rosji (Avdiyskiy/Bukalerova 2018, 48).

Z kolei wzrost przestępczości w 2015 r. wiązał się z nasileniem dyscypliny rejestracji przestępstw (Avdiyskiy 2013, 61). Był wynikiem pogorszenia się w latach 2014-2015 sytuacji w sferze dochodów społeczeństwa (wzrost bezrobocia i liczby osób osiągającymi dochód poniżej minimum socjalnego) oraz znacznego napływu migrantów z zagranicy (Lovtsov/Bogdanova/Parshintseva 2017, 41). Stanowił następstwo europejskich sankcji ekonomicznych wobec Rosji nałożonych w 2015 r., które negatywnie odbiły się na sferze materialnej życia społeczeństwa (Koroleva 2017, 44).

Tabela 1. Obraz praktyki rejestracji przestępstw w Rosji w latach 2009-2018

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*	2017*	2018
Liczba zgłoszeń o przestępstwach	22 788 829	23 903 997	24 733 853	26 392 871	28 387 122	29 288 545	30 700 000	30 800 000	30 500 000	b.d.
Liczba przestępstw zarejestrowanych	2 994 820	2 628 799	2 404 807	2 302 168	2 206 249	2 190 578	2 388 476	2 160 063	2 058 476	1 991 532
% liczby zgłoszeń o przestępstwach do liczby przestępstw zarejestrowanych	13,1	10,9	9,7	8,7	7,7	7,5	7,8	7,0	6,7	b.d.
Liczba odmów o wszczęciu postępowania	5 640 693	6 030 001	6 142 306	6 412 425	6 703 325	6 665 368	6 800 000	6 700 000	6 200 000	b.d.
% liczby odmów o wszczęciu postępowania do liczby zgłoszeń o przestępstwach	24,7	25,2	24,8	24,3	23,6	22,7	22,1	21,7	20,3	b.d.

* Liczby zgłoszeń o przestępstwach i liczby odmów o wszczęciu postępowania za lata 2015-2017 podawane są w zaokrągleniu (inne źródło danych)
 Źródło: Sostoyaniye... (lata 2009-2014) oraz Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 7 (lata 2015-2017)

Odsetek liczby zgłoszeń o przestępstwach do liczby przestępstw zarejestrowanych plasował się na poziomie od ok. 7% do ok. 13%, wykazując najczęściej spadek (poza 2015 r.). Oznacza to, że rejestrowano niewiele zawiadomień.

Liczby odmów o wszczęciu postępowania utrzymywały się w przedziale od ok. 5,6 mln do ok. 6,8 mln rocznie. Najczęściej cechował je wzrost, przy czym w ostatnich latach nastąpił spadek (2016-2017). Odsetek liczby odmów o wszczęciu postępowania do liczby zgłoszeń o przestępstwach był znaczny i kształtował się na poziomie od ok. 20% do ok. 25% rocznie.

Powyższe dane statystyczne ukazujące wysoki poziom zgłoszeń o przestępstwie świadczą o znacznym poczuciu wiktymizacji i potrzebie poszukiwania przez pokrzywdzonych pomocy u funkcjonariuszy policji. Natomiast ów wzrost liczby zawiadomień wobec spadku liczby zarejestrowanych przestępstw przekonuje o nieadekwatnej reakcji wobec przestępczości. Z pewnością także znaczny procent odmów wszczęcia postępowania zniechęca do zgłaszania organom informacji o popełnionych przestępstwach.

Warto w tym miejscu podkreślić, że część kryminologów nie ma zaufania do oficjalnych statystyk przestępczości w Rosji. Uważają oni, że nie przedstawiają prawdziwego stanu tego zjawiska. Przekonują, że rzeczywista przestępczość kształtuje się rocznie na poziomie ok. 12-15 mln czynów (Grigorov/Pokachalova 2013, 135), a ciemna liczba kształtuje się na poziomie ok. 22 mln (Repetskaya 2018, 152) przy rejestrowanych rocznie ok. 2,5-3 mln przestępstw. Ich zdaniem liczby przestępstw niewykrytych są 5-8 razy wyższe niż przestępstw zarejestrowanych (Kleymenov 2013, 174). Wysoka ciemna liczba dotyczy w Rosji najczęściej przestępstw korupcyjnych i narkotykowych, pobicia, handlu ludźmi, wykorzystania pracy niewolniczej (Brazhnikov/Afanas'yeva/Kovalenko et al. 2017, 71). Zatem można stwierdzić, że oficjalna statystyka ukazuje szacunkowy stan, przybliżony obraz przestępczości. Należy podkreślić, że wielkość tej liczby zależy zarówno od społeczeństwa (np. niechęć do zgłaszania, strach przed sprawcą), jak i funkcjonariuszy organów zajmujących się ściganiem oraz rejestrowaniem przestępczości. Związane jest to ze społecznym brakiem zaufania do nich (Maksimenko 2010, 154) czy celowym nierejestrowaniem przestępstw w celu wykazania spadku przestępczości. Dlatego można spotkać się ze stwierdzeniem, że statystykę przestępczości w Rosji tworzą organy (Repetskaya 2018, 153). Powoduje to, że brak pełnej wiedzy na temat skali i struktury przestępczości utrudnia, a nawet uniemożliwia prognozowanie rozwoju zjawiska i wdrożenie odpowiednich środków przeciwdziałania i zwalczania (Nekrasov 2017, 112).

W dalszej części analiz będzie przedstawiona struktura przestępczości zarejestrowanej w Rosji w latach 2009-2018.

Jak wynika z tabeli 2 najwięcej zarejestrowano przestępstw przeciwko własności. Ich liczby mieściły się w przedziale od ok. 1,2 mln do ok. 1,7 mln rocznie.

Najczęściej wykazywały spadek. Ich średnioroczny udział w ogólnej liczbie przestępstw wynosił ok. 60%. Na drugim miejscu znalazły się przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Ich liczby kształtowały się w granicach od ok. 200 tys. do ok. 273 tys. rocznie. Najczęściej wykazywały spadek. Ich średnioroczny udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych przestępstw wynosił ok. 12%. Trzecie miejsce to przestępstwa przeciwko zdrowiu ludności i moralności społecznej. Nie ukształtowały stałej tendencji. Ich średnioroczny udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych przestępstw wynosił ok. 10%. Najrzadziej rejestrowano przestępstwa przeciwko pokojowi (od 1 do 139) i bezpieczeństwu ludzkości oraz przestępstwa przeciwko podstawom ustroju konstytucyjnego i bezpieczeństwu państwa (od ok. 380 do ok. 1500). Najczęściej wykazywały one wzrost. Ich średnioroczny udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych przestępstw wynosił poniżej 1%.

Po ukazaniu ilościowej charakterystyki przestępczości w Rosji należy przedstawić jej tendencje jakościowe. Stanowią je: dominacja przestępczości przeciwko własności; znaczny udział przestępczości korupcyjnej (Antonyan 2012, 83); rozwój przestępczości ekonomicznej i narkotykowej (Burlakov/Kropachev 2013, 137-139); rozwój cyberprzestępczości (Repetskaya 2018, 155-156), wpływającej na poszerzanie sposobów dokonywania przestępstw (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 4); rozwój przestępczości na bazie konfliktów narodowościowych (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 5); wzrost poziomu zorganizowania przestępczości (Luneyev 2013, 135), wpływającego na politykę i społeczeństwo (Antonyan 2012, 82); wzrost profesjonalizmu przestępczego i konspiracji działań utrudniających ściganie (Brazhnikov/Afnas'yeva/Kovalenko et al. 2017, 68), zrastanie się przestępczości zorganizowanej z ekonomiczną i korupcyjną oraz oplatanie wielu sfer funkcjonowania państwa (Avdiyskiy 2013, 71); dominacja motywu osiągania korzyści i wzrostu tempa ich pozyskiwania (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 5); nasilanie się przestępczości o charakterze terrorystycznym i ekstremistycznym oraz obrotu bronią palną (Repetskaya 2018, 155), wzrost ciemnej liczby przestępstw (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova et al. 2018, 5) i wzrost poczucia bezkarności ich sprawców (Luneyev 2013, 136).

Należy stwierdzić, że współczesna przestępczość w Rosji „obejmuje praktycznie wszystkie sfery życia społecznego” (Chirkov/Strukov 2017, 37). Problem w tym, że organy państwowe nastawione są głównie na ściganie przestępczości tradycyjnej, a nie umykającej statystykom bardzo dynamicznie rozwijającej się cyberprzestępczości (Repetskaya 2018, 156).

Współczesny stan przestępczości jest wynikiem problemów w gospodarce, polityce, moralności społeczeństwa (Burlakov/Kropachev 2013, 141). Pomimo spadku wskaźników rosyjskiej przestępczości jej poziom nadal jest wysoki (Repetskaya 2018, 152). Zjawisko realnie zagraża bezpieczeństwu, przenikając społeczeństwo i politykę państwa (Antonyan/Brazhnikov/Goncharova/Kovalenko/Shiyan/Bitsadze/Yevseyev 2018, 4-5).

Tabela 2. Struktura przestępczości zarejestrowanej w Rosji w latach 2009-2017 (brak danych za 2018 r.) według kategorii przestępstw zawartych w kodeksie karnym z 1996 r.

Kategoria przestępstw	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Średni % w latach 2009-2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Przeciwko życiu i zdrowiu	372 875	316 701	292 840	293 359	289 119	283 880	296 331	280 494	199 223	—
%	12,45	12,05	12,18	12,74	13,10	12,96	12,41	12,99	9,68	12,28
Przeciwko wolności, czci i godności jednostki	2 079	1 955	1 507	1 268	1 477	1 501	1 582	1 660	1 735	—
%	0,07	0,07	0,06	0,06	0,07	0,07	0,07	0,08	0,08	0,07
Przeciwko nietykalności seksualnej i wolności seksualnej jednostki	16 560	15 231	16 096	13 772	12 863	14 299	16 184	16 181	16 854	—
%	0,55	0,58	0,67	0,60	0,58	0,65	0,68	0,75	0,82	0,65
Przeciwko konstytucyjnym prawom i wolnościom człowieka i obywatela	20 604	18 738	17 564	15 658	14 609	15 782	16 369	17 087	18 307	—
%	0,69	0,71	0,73	0,68	0,66	0,72	0,69	0,79	0,89	0,73
Przeciwko rodzinie i młotnim	41 521	51 665	58 990	67 463	68 974	77 547	79 094	31 900	59 093	—
%	1,39	1,97	2,45	2,93	3,13	3,54	3,31	1,48	2,87	2,56
Przeciwko własności	1 751 489	1 561 894	1 427 606	1 526 675	1 433 519	1 258 305	1 397 391	1 232 421	1 161 241	—
%	58,48	59,41	59,36	66,31	64,98	57,44	58,51	57,05	56,41	59,77
W sferze działalności ekonomicznej	87 286	60 483	43 158	39 123	32 120	31 157	34 762	33 750	35 136	—
%	2,91	2,30	1,79	1,70	1,46	1,42	1,46	1,56	1,71	1,81

cd. tabeli 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Przeciwko interesom służby w organizacjach komercyjnych i innych	4 372	3 256	2 928	2 585	3 736	2 666	3 110	2 485	1983	–
%	0,15	0,12	0,12	0,11	0,17	0,12	0,13	0,12	0,10	0,13
Przeciwko bezpieczeństwu publicznemu	51 124	44 806	41 477	38 167	38 555	38 282	39 336	38 832	40 538	–
%	1,71	1,70	1,72	1,66	1,75	1,75	1,65	1,80	1,97	1,74
Przeciwko zdrowiu ludności i moralności społecznej	253 572	232 957	223 303	227 945	239 864	262 258	244 754	208 707	216 970	–
%	8,47	8,86	9,29	9,90	10,87	11,97	10,25	9,66	10,54	9,98
Ekologiczne	46 607	39 155	29 151	27 583	24 743	25 566	24 857	23 688	24 379	–
%	1,56	1,49	1,21	1,20	1,12	1,17	1,04	1,10	1,18	1,23
Przeciwko bezpieczeństwu ruchu i eksploatacji transportu	27 813	26 579	27 627	29 749	28 707	28 737	68 088	107 459	102 341	–
%	0,93	1,01	1,15	1,29	1,30	1,31	2,85	4,97	4,97	2,20
W sferze informacji komputerowej	11 636	7 398	2 698	2 820	2 563	1 739	2 382	1 748	1 883	–
%	0,39	0,28	0,11	0,12	0,12	0,08	0,10	0,08	0,09	0,15
Przeciwko podstawom ustroju konstytucyjnego i bezpieczeństwu państwa	384	470	476	599	776	937	1 243	1 421	1 494	–
%	0,01	0,02	0,02	0,03	0,04	0,04	0,05	0,07	0,07	0,04
Przeciwko władzy państwowej, interesom służby państwowej i służby w organach samorządu lokalnego	46 168	40 596	37 831	34 097	30 186	25 234	26 549	26 355	23 111	–
%	1,54	1,54	1,57	1,48	1,37	1,15	1,11	1,22	1,12	1,35

cd. tabeli 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	1 162	11 825	11 339	11 782	11 932	12 685	15 565	16 065	17 132	–
%	0,04	0,45	0,47	0,51	0,54	0,58	0,65	0,74	0,83	0,54
Przeciwko porządkowi zarządzania	14 098	111 380	95 036	87 763	93 105	106 920	167 844	117 429	134 263	–
%	0,47	4,24	3,95	3,81	4,22	4,88	7,03	5,44	6,52	4,51
Przeciwko służbie wojskowej	7 190	5 225	3 734	2 970	2 550	3 044	2 788	2 334	2 653	–
%	0,24	0,20	0,16	0,13	0,12	0,14	0,12	0,11	0,13	0,15
Przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości	1	3	1	0	3	18	21	40	139	–
%	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ogółem wg obliczeń autorki opracowania	2 898 514	2 550 317	2 333 362	2 423 378	2 329 401	2 190 557	2 438 250	2 160 056	2 058 475	–
Ogółem wg oficjalnych danych	2 994 820	2 628 799	2 404 807	2 302 168	2 206 249	2 190 578	2 388 476	2 160 063	2 058 476	–
Różnica w % między oficjalną liczbą przestępstw a liczbą ustaloną przez autorkę opracowania	3,216	2,985	2,971	-5,265	-5,582	0,001	-2,084	0,000	0,000	–

% – oznacza procent ogólnej liczby przestępstw

Źródło: W czasie przygotowywania publikacji, jedynę z pełnym zestawem danych, źródło statystyk o przestępczości w Rosji stanowiło opracowanie: Chuchayev 2018, 460, 526, 549, 573, 622, 673, 777, 903, 929, 1033, 1118, 1180, 1217, 1274, 1325, 1388, 1446, 1490 (Wykorzystano je i dokonano obliczeń własnych. Ustalono, że występują niewielkie różnice między oficjalną liczbą przestępstw a liczbą ustaloną przez autorkę. Pomimo tych rozbieżności zdecydowano się omówić te dane)

2. Rezultaty działalności organów wymiaru sprawiedliwości wobec sprawców przestępstw w Rosji w latach 2009-2018 w świetle danych statystycznych

Po ukazaniu dynamiki i struktury przestępczości w Rosji przedstawiona zostanie charakterystyka skazań i skazanych.

Jak wynika z tabeli 3 najczęściej osób skazano za przestępstwa przeciwko własności. Liczby skazanych wykazywały spadek (poza 2015 r.) i utrzymywały się w granicach od ok. 479 tys. do ok. 249 tys. Udział skazanych w ich ogólnej liczbie kształtował się na poziomie od ok. 38% do ok. 48%. Cechował go spadek. W latach 2009-2018 średnio wynosił 43,2%. Następnie często skazywano sprawców przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. Ich liczby wykazywały spadek (poza 2012-2013 r.) – od ok. 80 tys. do ok. 145 tys. Stanowiło to od ok. 12% do ok. 17% udziału w ogólnej liczbie skazanych. Cechował go spadek. W latach 2009-2018 średnio wynosił 15,22%. Na trzecim miejscu odnotowano liczby skazanych za przestępstwa przeciwko zdrowiu ludności i moralności społecznej. Najczęściej charakteryzowała je tendencja spadkowa (poza 2012-2014) z ok. 120 tys. do ok. 96 tys. Udział skazanych w ich ogólnej liczbie kształtował się na poziomie od ok. 13% do ok. 17%. Rzadziej skazywano za przestępstwa przeciwko rodzinie i nieletnim (średni udział 7,1%), przeciwko porządkowi zarządzania (średni udział 5,6%) oraz przeciwko bezpieczeństwu w ruchu i eksploatacji transportu (średni udział 4,9%).

W niniejszym tekście zaprezentowano również rodzaje kar wymierzanych wobec skazanych (zob. tabelę 4). Dane z tabeli 4 wskazują, że wobec skazanych najczęściej orzekana jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Skazywano na nią od ok. 170 tys. do ok. 341 tys. osób rocznie. Liczby skazanych najczęściej wykazywały spadek. Na tle innych kar jej średni udział wynosił ok. 30%. Na podobnym poziomie utrzymywały się skazania na karę bezwzględnego pozbawienia wolności na czas określony. Skazywano na nią od ok. 190 tys. do ok. 289 tys. osób rocznie. Na tle innych kar jej średni udział wynosił ok. 30%. Znacznie rzadziej orzekano grzywnę (od ok. 85 tys. do ok. 131 tys. osób rocznie), co stanowiło średnio 14,5% wśród wszystkich kar.

W tym miejscu analiz warto też ukazać społeczno-demograficzną charakterystykę skazanych. Jak wynika z powoływanych danych statystyki sądowej w analizowanym okresie najczęściej skazywano mężczyzn (od ok. 567 tys. do ok. 756 tys. rocznie). Liczby ich najczęściej wykazywały spadek. Średni ich udział w ogólnej liczbie skazanych wynosił ok. 86%. Najczęściej skazania dotyczyły osób w wieku 14-29 lat, co stanowi średnio ok. 46% skazanych. Podobnie często skazywano osoby w wieku 30-49 lat, tj. średnio ok. 46% skazanych. Jako recydywistów średniorocznie skazywano 33% ogólnej liczby skazanych. Znaczna mniejszość skazanych została ukarana za popełnienie przestępstwa w grupie (średniorocznie ok. 15%). Rzadko

Tabela 3. Skazani według poszczególnych kategorii przestępstw w latach 2009-2018

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Średni % w latach 2009-2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ogólna liczba skazanych w tym za przestępstwa:	892 360	845 071	782 274	739 278	735 605	719 297	734 581	741 329	697 054	658 291	—
Przeciwko życiu i zdrowiu	144 910	133 450	123 303	119 848	122 898	118 135	112 862	110 519	88 442	79 749	—
%	16,2	15,8	15,8	16,2	16,7	16,4	15,4	14,9	12,7	12,1	15,2
Przeciwko wolności, czci i godności jednostki	3 871	4 104	3 789	723	676	734	689	629	601	588	—
%	0,4	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Przeciwko nietykalności seksualnej i wolności seksualnej jednostki	7 877	7 598	7 081	6 026	5 627	6 126	7 273	7 575	7 510	7 216	—
%	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	0,9
Przeciwko prawom kon- stytucyjnym i wolnościom człowieka i obywatela	10 124	9 908	9 359	7 797	7 367	7 781	6 880	8 436	8 919	8 412	—
%	1,1	1,2	1,2	1,1	1,0	1,1	0,9	1,1	1,3	1,3	1,1
Przeciwko rodzinie i nieletnim	44 700	52 166	57 818	60 700	63 340	64 830	67 191	36 447	42 518	47 824	—
%	5,0	6,2	7,4	8,2	8,6	9,0	9,1	4,9	6,1	7,3	7,1
przeciwko własności	432 337	404 333	369 567	339 550	324 591	303 211	307 514	290 988	263 774	249 231	—
%	48,4	47,8	47,2	45,9	44,1	42,2	41,9	39,3	37,8	37,9	43,2
W sferze działalności ekonomicznej	11 502	8 175	6 072	4 276	3 726	3 842	4 229	5 363	6 375	7 717	—
%	1,3	1,0	0,8	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,9	1,2	0,8

cd. tabeli 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Przeciwno podstawom ustroju konstytucyjnego i bezpieczeństwa państwa	99	166	171	237	308	409	525	589	645	607	-
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Przeciwno władzy państwowej, interesom służby państwowej i służby w organach lokalnego samorządu	9 435	9 542	8 480	6 634	7 705	8 860	9 481	8 691	7 335	7 246	-
%	1,1	1,1	1,1	0,9	1,0	1,2	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1
Przeciwno wymiarowi sprawiedliwości	8 222	7 627	6 539	6 270	7 206	7 651	8 487	10 663	11 442	12 114	-
%	0,9	0,9	0,8	0,8	1,0	1,1	1,2	1,4	1,6	1,8	1,1
Przeciwno porządkowi zarządzania	49 638	43 778	39 144	35 800	37 993	42 463	38 552	43 690	47 201	45 566	-
%	5,6	5,2	5,0	4,8	5,2	5,9	5,2	5,9	6,8	6,9	5,6
Przeciwno pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości	0	0	0	0	0	0	12	4	6	3	-
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Danne... (2020)

Tabela 4. Rodzaje kar wymierzonych wobec skazanych w Rosji w latach 2009-2018

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Średni % w latach 2009-2018
Ogółem skazano	892 360	845 071	782 274	739 278	735 340	719 297	734 581	741 329	697 054	658 291	-
Skazano na kary, w tym na:	889 475	841 726	778 918	735 451	730 727	712 418	641 409	724 469	689 677	651 903	-
Karę śmierci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dożywotnie pozbawienie wolności	73	66	64	66	67	68	61	94	65	68	-
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bezwzględne pozbawienie wolności na czas określony	289 202	265 843	227 050	206 254	209 728	209 447	211 425	206 372	200 225	190 325	-
%	32,5	31,6	29,1	28,0	28,7	29,4	33,0	28,5	29,0	29,2	29,9
Warunkowe skazanie na pozbawienie wolności	341 514	307 206	282 227	221 908	201 538	197 855	170 958	185 461	177 129	169 484	-
%	38,4	36,5	36,2	30,2	27,6	27,8	26,7	25,6	25,7	26,0	30,1
Ograniczenie wolności	b.d.	7 941	10 994	25 269	32 042	26 983	20 840	25 371	25 099	23 009	-
%	b.d.	0,9	1,4	3,4	4,4	3,8	3,2	3,5	3,6	3,5	b.d.
Prace obowiązkowe	19 628	79 874	89 881	76 560	73 172	69 898	74 093	141 165	128 165	114 802	-
%	2,2	9,5	11,5	10,4	10,0	9,8	11,6	19,5	18,6	17,6	12,1
Prace poprawcze	44 398	41 282	40 037	70 400	75 778	75 120	60 821	51 733	54 784	54 747	-
%	5,0	4,9	5,1	9,6	10,4	10,5	9,5	7,1	7,9	8,4	7,8
Karę grzywny	131 402	123 495	113 503	113 358	116 176	111 839	86 758	100 055	90 289	85 353	-
%	14,8	14,7	14,6	15,4	15,9	15,7	13,5	13,8	13,1	13,1	14,5
Inne rodzaje kary	16 120	15 392	15 162	21 636	22 226	21 208	16 453	14 218	13 921	14 115	-
%	1,8	1,8	1,9	2,9	3,0	3,0	2,6	2,0	2,0	2,2	2,3

Źródło: Danne... (2020)

skazani w czasie przestępstwa byli nietrzeźwi (średniorocznie ok. 27%) i odurzeni narkotykami (ok. 1%). O ile nie jest zaskoczeniem dominująca płeć skazanych, o tyle w kraju o znacznej spożywalności alkoholu interesujący jest niewysoki udział nietrzeźwych. Ponadto często skazywano sprawców przestępstw o niskim poziomie wykształcenia (Lovtsov/Bogdanova/Parshintseva 2017, 44), bez stałego źródła dochodów, co związane jest z „dyferencjacją ludności w sferze majątkowej” (Chirkov/Strukov 2017, 38).

Podsumowanie

Hipoteza 1 została potwierdzona w toku badań. Jednak niewysoka skala rejestrowanych czynów ma swoje podłoże. Jak wynika z analiz, w Rosji występuje znaczna liczba zgłoszeń, a nieznaczny poziom rejestracji przestępstw oraz wysoki odsetek odmów o wszczęciu postępowania. Taka praktyka kształtuje więc tendencję spadkową. Jednakże w rzeczywistości, a nie tylko statystyczny spadek przestępczości w tym kraju, nie wierzą niektórzy kryminolodzy. Nie widzą podstaw trendu spadkowego z powodu trudności z rozwiązywaniem szeregu problemów społecznych (Kleymenov 2018, 160). Uważają, że statystyka zaniża poziom przestępczości i deformuje jej strukturę (Repetskaya 2018, 153-154).

Hipoteza 2 została potwierdzona w toku badań. Jak wynika z analiz, wśród orzekanych kar największy udział (60%) miała kara pozbawienia wolności (łącznie bezwzględnie i warunkowo orzeczona). Znaczny udział pozbawienia wolności świadczy o surowości polityki karnej w Rosji.

Opracowanie należy zakończyć smutną konkluzją W. W. Łuniejewa (Luneyev 2015, 161-165). Uważa on, że w Rosji najczęściej ścigani i karani są ludzie biedni, wykluczeni, trudno adaptujący się do rzeczywistości, a także przedstawiciele marginalizowanych grup społecznych, pozbawionych ochrony i pomocy państwa, najczęściej popełniający przestępstwa pospolite. Sprawcami są też popełniający przestępstwa bardziej skomplikowane ludzie bogaci, wysoko postawieni w hierarchii społecznej, ale trudno poddający się systemowi ścigania i karania.

Bibliografia

- AVDIYSKIY, V. I. [= Авдийский, В. И.] (red.) (2013), Криминология. Москва.
AVDIYSKIY, V. I./BUKALEROVA, L. A. [= Авдийский, В. И./Букалерева, Л. А.] (2018), Криминология. Москва.
ANTONYAN, Y. M. [= Антонян, Ю. М.] (2012), Криминология. Москва.
ANTONYAN, Y. M./BRAZHNIKOV, D. A./GONCHAROVA, M. V. et al. [= Антонян, Ю. М./Бражников, Д. А./Гончарова, М. В. et al.] (2018), Комплексный анализ состояния преступности в Российской Федерации и расчетные варианты ее развития. Аналитический обзор. Москва.

- BRAZHNIKOV D. A./AFANAS'YEVA, O. R./KOVALENKO, V. I. et al. [= БРАЖНИКОВ, Д. А./АФАНАСЬЕВА, О. Р./КОВАЛЕНКО, В. И. et al.] (2017), Криминальная ситуация в Российской Федерации: состояние и тенденции. В: Юридическая наука и правоохранительная практика. 3, 66-78.
- BURLAKOV, V. N./KROPACHEV, N. M. [= БУРЛАКОВ, В. Н./КРОПАЧЕВ, Н. М.] (2013), Криминология: Учебное пособие. Стандарт третьего поколения. Санкт Петербург.
- СНІРКОВ, Д. К./СТРУКОВ, В. Н. [= ЧИРКОВ, Д. К./СТРУКОВ, В. Н.] (2017), Современные тенденции преступности в Российской Федерации: криминологический аспект. В: Проблемы правоохранительной деятельности. 3, 30-39.
- СНУСНАЕВ, А. И. (red.) [= ЧУЧАЕВ, А. И.] (2018), Уголовный кодекс Российской Федерации. Москва.
- Dannуе... (2020), Данные судебной статистики. URL: <http://www.cdep.ru> [dostęp: 20 II 2020].
- GILINSKIY, YA. I. [= ГИЛИНСКИЙ, Я. И.] (2014), Криминология: теория, история, эмпирическая база, социальный контроль. Санкт Петербург.
- GRIGOROV D. A./POKACHALOVA S. A. [= ГРИГОРОВ, Д. А./ПОКАЧАЛОВА, С. А.] (2013), Особенности преступности в России. В: Территория науки. 4, 132-136.
- KLEJMEV, M. P. [= КЛЕЙМЕНОВ, М. П.] (2013), Феномен нераскрытой преступности. В: Вестник Омского университета. Серия Право. 1, 173-179.
- KLEJMEV, M. P. [= КЛЕЙМЕНОВ, М. П.] (2018), Снижается преступность в России? В: Вестник Омского университета. Серия Право. 1, 159-160.
- KLISHKOV, V. B./PASYNKOV, V. V./STEBENEVA, Y. V. [= КЛИШКОВ, В. Б./ПАСЫНКОВ, В. В./СТЕБЕНЕВА Е. В.] (2015), Преступность и ее основные характеристики на современном этапе. В: Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 4, 158-164.
- KOROLEVA, M. V. [= КОРОЛЕВА, М. В.] (2017), Преступность в условиях глобализации. В: Мацкевич, И. М. (ред.), Криминология. Москва, 30-72.
- LASKOWSKA, K. (2013), Geneza (nie tylko) współczesnej przestępczości w Rosji. W: Rzepliński, A./Rzeplińska, I./Nielaczna, M. et al. (red.), Pozbawienie wolności – funkcje i koszty. Księga jubileuszowa Profesora Teodora Szymanowskiego. Warszawa, 480-497.
- LOVTSOV, D. A./BOGDANOVA, M. V./PARSHINTSEVA, L. S. [= ЛОВЦОВ, Д. А./БОГДАНОВА, М. В./ПАРШИНЦЕВА, Л. С.] (2017), Правовая статистика преступности в современных условиях. В: Правовая информатика. 4, 40-48.
- LUNEYEV, V. V. [= ЛУНЕЕВ, В. В.] (2013), Криминология. Москва.
- LUNEYEV, V. V. [= ЛУНЕЕВ, В. В.] (2015), Эпоха глобализации и преступность. Москва.
- МАКСИМЕНКО, И. В. [= МАКСИМЕНКО, И. В.] (2010), Структура латентной преступности в Российской Федерации. В: Актуальные проблемы экономики и права. 1, 148-154.
- NEKRASOV, A. P. [= НЕКРАСОВ, А. П.] (2017), Вновь к вопросу о латентной (скрытой) преступности. В: Вестник Волжского университета имени В. Н. Татищева. 3.1, 112-118.
- РЕПЕТСКАЯ, А. Л. [= РЕПЕЦКАЯ, А. Л.] (2018), Современное состояние, структура и тенденции российской преступности. В: Вестник Омского университета. Серия Право. 1, 153-156.
- Sostoyaniye... (2020), Состояние преступности в России за январь-декабрь 2020 года. В: <https://мвд.рф/reports> [dostęp: 15 II 2020].